

Viering 'Je bent zo anders dan ik'

Toelichting Kristin Vanschoubroek

Fragmenten uit het Hooglied

Deel 1: de ontmoeting met de geliefde

Bruid:

*Overstelp mij met de kussen van uw mond,
want uw liefkozingen zijn zoeter dan wijn.
Uw zalven zijn heerlijk om aan te ruiken,
de klank van uw naam is als rijk parfum.
Daarom hebben de meisjes u lief.
Trek mij mee, laat ons vluchten,
neem mij mee, o koning, in uw vertrekken.*

Bruidegom:

*Mijn vriendin, je bent als de merrie voor farao's wagen!
Hoe bekoorlijk zijn je wangen tussen de oorhangers,
hoe bekoorlijk je hals met de snoeren!
Ik zal gouden hangers voor je laten maken met zilveren balletjes.
Wat ben je mooi, mijn vriendin, wat ben je mooi!
Je ogen achter je sluier zijn als duiven.
Je lokken zijn als een kudde geiten
die neergolven van de bergen.
Je tanden zijn als een kudde schapen
die pas geschoren uit het bad komen.
Je lippen zijn een lint van purper,
je mond is zo bekoorlijk.
Je hals is als een toren van David.
Je borsten zijn twee welpen,
de tweeling van een gazel, weidend tussen de lelies.
Je bent volmaakt schoon, mijn vriendin, zonder gebrek.*

Deel 2: de geliefde is onvindbaar

Bruid:

*Ik sliep, maar mijn hart was wakker.
Daar hoorde ik mijn geliefde kloppen:
"Doe open, mijn zuster, mijn duifje, mijn schoonste!"
"Maar ik heb mijn kleed al uitgetrokken, moet ik mij weer aankleden?
Ik heb mijn voeten gewassen, moeten ze weer vuil worden?"
Daarop stak mijn lief zijn hand door het klinkgat.
Ik kreeg met hem te doen
en stond op om mijn deur te openen,
maar mijn lief was weg, verdwenen.
Ik ging achter hem aan; ik zocht naar hem, maar vond hem niet;
ik riep naar hem, maar er kwam geen antwoord.
Daar botste ik op de wachters die de stad doorkruisten.
Ze sloegen mij, ze verwonden mij,
ze rukten mijn sluier af, de wachters van de stad.
Ik bezweer u, als u mijn lief vindt,
zeg hem dat ik ziek ben van liefde.*

*Mijn lief is blank en blozend,
onder tienduizend anderen is hij te herkennen.
Zijn hoofd is van het zuiverste goud.
Zijn ogen zijn duiven aan stromende beken.
Zijn lippen zijn lelies, ze druipen van vloeibare mirre.
Zijn armen zijn staven van goud.
Zijn lijf is van gepolijst ivoor, afgezet met saffieren.
Zijn dijen zijn zuilen van albast.
Zijn gestalte is rijzig als een ceder.
Zijn mond is één en al zoetheid.
Hij is de aantrekkelijkheid zelf.
Zo is mijn lief, zo is mijn vriend.
En ik ben van mijn lief en mijn lief is van mij.*

Deel 3: de lofzang op de liefde

Bruid:

*Draag mij als een zegel op uw hart, als een zegel aan uw arm,
want sterk als de dood is de liefde.
Haar vonken zijn bliksemschichten.
Geen stortvloed van water kan de liefde blussen,
geen rivier spoelt haar weg.
Al bood iemand al wat hij bezit voor de liefde,
met verachting zou ik hem afwijzen.*

*Ik ben een muur, en mijn borsten zijn de torens.
Daarom ben ik in zijn ogen de stad waar men vrede vindt.*

Als er iets is waar alle mensen naar verlangen, dan is het liefde. Er is wellicht niets zo universeel als het verlangen naar warmte, genegenheid, geborgenheid, koestering, het gevoel een plaats te hebben in het hart van een ander. Precies omdat het zo'n diep verlangen is, is het ook zo kwetsbaar. Er is misschien niets dat zoveel vreugde kan geven en zoveel pijn kan doen als liefde.

We vieren dat dit verlangen naar liefde een weg is met vallen en opstaan, met vreugde en verdriet. We gaan ervan uit dat de weg zelf belangrijk is. We hebben wel het perspectief voor ogen, de ultieme liefde, maar we weten, we ondervinden vooral, dat we de weg hiernaartoe moeten gaan. We beseffen dat we in ons leven periodes kennen van bloei en van vreugde, maar evengoed van impasse en donkerte.

Een alom bekende tekst, die zeker past bij het thema liefde, is het Hooglied.

Het Hooglied, ook wel 'het Lied der Liederen' genoemd, is één van de dunste boeken uit de bijbel. Het telt slechts een achttal hoofdstukken en amper 117 verzen. Het bestaat uit gedichten vol passie en wanhoop bij de gedachte aan het gemis van de geliefde.

Er zijn nogal wat vraagtekens bij het ontstaan van het Hooglied.

De auteur is onbekend en men vraagt zich af of het geen verzameling is van minneliederen, ten dele onafhankelijk van elkaar geschreven en samengebundeld door een eindredacteur.

Er is ook geen zekerheid over de tijd waarin het Hooglied is ontstaan. Men neemt aan dat het geschreven werd tegen het einde van de vijfde eeuw voor Christus.

Ook rond de betekenis van het Hooglied zijn de meningen verdeeld. Sommigen zien de tekst als een beschrijving van de verhouding van God met zijn volk Israël, het verhaal van God die zijn volk zoekt en het volk dat God zoekt. Anderen beschouwen de tekst als het verhaal van Christus en zijn kerk, symbolisch voorgesteld als bruidegom en bruid. Volgens weer anderen gaat het over de verhouding

van de mens tot God: de mens die op zoek is naar een liefdesrelatie met God, die hem op een begenadigd moment ontmoet en vervolgens verliest, om hem tenslotte na een periode van eenzaamheid en loutering op een gezuiverde manier terug te vinden.

De tekst wordt ook profaan uitgelegd: als het verhaal van een man en een vrouw, voor wie het huwelijk het ideaal van ultieme vereniging is.

Voor mij is het onderscheid tussen enerzijds de religieuze en mystieke betekenis van deze tekst en anderzijds de profane betekenis niet belangrijk. Het is zelfs de vraag of denken vanuit deze tegenstelling wel in de geest van de bijbel is. In het tussenmenselijke kunnen wij immers God op het spoor komen en als wij God ontmoeten, kunnen we niet anders dan van mensen houden.

Misschien is het wel zo dat een intieme, erotische relatie tussen twee mensen het dichtst de liefde tussen God en de mens benadert. En dat het verlangen naar de ultieme geborgenheid bij een mens ook het dichtst ligt bij het verlangen om thuis te komen bij God.

Ik zie in het Hooglied een liefdesverklaring van twee mensen die in elkaar de afspiegeling zien van hun diepste wezen. Ze worden door elkaar in hun diepste zijn geraakt, aangeraakt. De ontmoeting met hun geliefde brengt hen tot ongekende hoogten en voert hen naar gebieden waar zij voordien nooit geweest zijn, die zij zelfs niet kenden.

We zouden ook kunnen zeggen: het Hooglied is het verhaal van tweelingzielen, het verhaal van mensen die in elkaar hun goddelijke wederhelft ontmoeten. Wat lag te sluimeren, wat nog niet echt ontwikkeld was, maken zij bij elkaar wakker. Ze zien de schoonheid van de ander en daardoor komen ze ook bij hun eigen schoonheid. Door de ontmoeting met de ander worden ze compleet, worden ze heel. Het is alsof hun harten samen kloppen en hun geesten samen denken.

Van oudsher zijn er verhalen bekend over tweelingzielen die elkaar ontmoeten. Denk maar aan Augustinus en Flavia, Abélard en Héloïse, Clara en Franciscus. Niet alleen op spiritueel vlak, maar ook binnen de wereld van kunst en wetenschap kunnen tweelingzielen elkaar vinden en voor elkaar muze, inspiratie, drijfkracht zijn, bijvoorbeeld Pierre en Marie Curie, Carl Gustaf Jung en Toni Wolff. Ook heel gewone mensen, zonder aanzien, naam of faam, zijn vaak grote zielen in hun vermogen om lief te hebben en het geluk te vinden bij elkaar.

Maar net als in het Hooglied krijgt wat mooi en krachtig begint niet altijd een vlekkeloos vervolg. Heel dikwijls moeten mensen om tal van redenen elkaar loslaten of kunnen ze bepaalde aspecten van hun relatie niet uitbouwen. Vaak is er dan verlatenheid, wanhoop, niet meer weten hoe verder te leven. Hoe moeilijk is het immers om zodra je je geliefde ontmoet hebt, nog zonder hem of haar verder te moeten.

In het leven van Augustinus en van Abélard zijn het de mannen die de vrouw verlaten. Flavia en Héloïse blijven verweesd achter met een kind. Ook Franciscus kiest voor een leven zonder een vrouw aan zijn zijde.

In deze levensverhalen bindt de man zich niet aan een vrouw omdat hij een hoger ideaal nastreeft dan de vereniging met zijn geliefde. Hij streeft immers de vereniging met God na. Het celibaat en de trouw aan God staan hoger dan de verbinding met een vrouw. De man begeeft zich liever niet in het onaffe, eigen aan een menselijke relatie.

Ook in het Hooglied ligt de nadruk op de afwezigheid van de man en het wanhopig naar hem zoeken van de vrouw.

Is het dan universeel dat de man boven alles zijn taak stelt? En dat zijn relatie met het hogere de eerste relatie is?

Misschien zit de vrouw wel anders in elkaar. Als een vrouw wordt geraakt door liefde wil ze dicht bij haar beminde blijven. Ze wil die liefde voelen en voeden. Ze wil vanuit die liefde leven. Voor haar is de liefde voor de partner het uitgangspunt voor haar liefde tot God. Dat merk je ook in de geschriften over Flavia, Héloïse en Clara. De relatie met hun geliefde is de eerste relatie. Zij is het die hun liefde voor God voedt.

Eén van mijn profs in het eerste jaar rechten zei eens: “Het belangrijkste voor een man is zijn werk, zijn taak. Het belangrijkste voor een vrouw is de liefde, is haar relatie.”

Toen ik dat als achttienjarige hoorde, kon en wou ik het niet geloven. Ik vond het ouderwets. Nu ik wat ouder ben, zie ik dat het meestal klopt. De grote klassieke verhalen liegen er niet om.

We zien het ook in het Hooglied. De vrouw staat centraal in het verhaal. Zij neemt het initiatief. Het lied begint met haar roep: “Overstelp mij met de kussen van uw mond.” Ze kent geen schaamte, geen hooghartigheid. Ze vraagt aan haar geliefde wat haar hart verlangt. De man beantwoordt haar roep. Zo gaat het verder het hele verhaal door: de vrouw roept en de man antwoordt.

Na de eerste vurigheid, na de grote verliefdheid gaat de man echter weg. Hij is onvindbaar en de vrouw blijft verweesd en ontheemd achter. In haar verlatenheid beseft ze nog dieper hoeveel ze van hem houdt. Haar liefdesgezing wordt nog intenser en mooier. Ze gaat passioneel naar hem op zoek en voelt wanhoop bij de gedachte hem niet te zullen vinden.

Doorheen haar zoektocht komt de vrouw tot het besef dat haar liefde niet uitdooft. Integendeel, haar liefde zuivert zich, transformeert, wordt nog dieper. Op het einde van haar zoektocht kan de vrouw zeggen: “Sterk als de dood is de liefde.”

Het valt op dat ze hier niet meer spreekt over de geliefde maar over de liefde. De liefde voor haar minnaar is verruimd tot universele liefde. Het persoonlijk gevoel is uitgegroeid tot iets wat haar overstijgt en leidt. In haar zoektocht naar de geliefde heeft de vrouw uiteindelijk de liefde in het eigen hart gevonden. Ze is zozeer doordrongen van die liefde dat ze niet anders meer kan dan ervan getuigen. Ze beseft dat die liefde zo groot is als een stad van vrede.

In die zin herkennen een aantal mystici, zoals Theresia van Avila en Johannes van het Kruis, in het liefdesverhaal van het Hooglied de wegen die de ziel moet bewandelen in haar opgang tot God.

Het thema van het Hooglied is nog steeds heel actueel. Een verliefdheid kan heel ingrijpend zijn en het hart doen hunkeren. Als geliefden samenzijn, vloeien hun harten in elkaar over. Als hun verlangen onbeantwoord blijft, kan dat zelfs fysiek pijn doen. Verliefden zoeken elkaar, roepen elkaar, beantwoorden elkaar door liefkozingen, door tedere gebaren. Het liefste in hen wordt opgeroepen.

Misschien is het nog altijd zo dat mannen dit anders beleven dan vrouwen. Als mannen verliefd zijn, dan zijn ze veroveraars, dan zijn ze net als vrouwen dicht bij hun gevoelens. Liefde brengt mensen immers dicht bij zichzelf, dicht bij hun emoties.

In een latere fase, als de verliefdheid meer op de achtergrond is geraakt, gaan veel mannen weg, daarom niet fysiek, maar wel emotioneel. Ze gaan naar hun taak.

De vrouw is ontgoocheld omdat ze geen aansluiting meer voelt. Ze roept eerst nog, maar krijgt geen antwoord. De man lijkt haar niet te horen. Zo verliest ze de voeling met haar eigen kracht, want een vrouw verzwakt wanneer ze niet vanuit liefde kan leven.

Dan begint het grote werk: de innerlijke transformatie. Als man en vrouw elkaar opnieuw willen vinden, zullen ze innerlijk een weg moeten afleggen. De vrouw zal haar eigen innerlijke kracht, haar eigen liefdesbron moeten terugvinden en leren om die niet langer afhankelijk te maken van het antwoord van de man. Ze zal haar autonomie moeten terugvinden, vaak tegen haar natuur in, die meer hechtend is. Als ze haar liefde weet aan te wenden en tot kracht maakt, zal haar zelfbewustzijn groeien.

De man zal weer aansluiting moeten vinden met zijn gevoelens. Als hij begrepen wordt in zijn beleving, kan hij weer dicht bij zichzelf komen en daardoor ook bij de ander. Vaak is het zo dat ook de man door een diep dal van eenzaamheid moet gaan vooraleer hij zichzelf kan vinden. Vaak heeft hij zijn emotioneel leven uitbesteed aan zijn vrouw en is het moeilijk om te vertrouwen op de eigen gevoelens.

Gesprekken, ontmoetingen, gedeelde ervaringen, vriendschappen, verliefdheden, ... kunnen ons helpen op deze weg naar ons ware zelf. Ook verstillings, meditatie, natuurbeleving, lectuur, ... kunnen ons een stapje verder brengen op het pad.

Het ware zelf kan je ook 'het innerlijke huwelijk' noemen, waarbij het vrouwelijke en het mannelijke (le couple intérieur) in elk van ons zijn ruimte krijgen en zich met elkaar verbinden.

Wanneer mensen het hele levensproces van liefde doorgemaakt hebben – het ontluiken van liefde, het verlies van liefde, de pijn die ermee gepaard gaat, de eenzaamheid, de loutering, de verinnerlijking en tenslotte de heling – komen ze in hun volheid. Dan kan hun liefde uitgroeien tot een dynamische en dienstbare kracht, die alles in het werk stelt om de wereld beter, menselijker, vreedvoller en liefdevoller te maken.

Dan kunnen we net als de bruid in het Hooglied zeggen: "Ik ben de stad waar men vrede vindt."

Helemaal gelukkig zijn we als die innerlijke vrede beantwoord wordt door de innerlijke vrede van een ander mens, de geliefde. Dan komen we thuis. Dan zijn we thuis.

13 februari 2005